

razbijanje ogledala

nina živančević

I: DOK PUŠIM CIGARETU I VOZIM MAJKOVA KOLA

Gušim se u sopstvenom dimu,
a u tegli sija
nevidena zvezda, gotovo je
tvoje oko.

Vozim jer sam luda žena a Vagnerova
Brunhilda sa Frojdovim kopljem upravo
je priča za sebe jer

Vozim polako i žudna da naletim na
meku ututkanu stvarnost, ušećeren sladoled
ponoćnu negu, a ti, nevaljali pločniku, ne zuri
u mene tako glasno i ti, stravični delu parkirališta,
zar ne vidiš koliko je glasna ova muka –
želja je to da umaknemo sa tužnih i besputnih mapa
iskristalisanih krajolika, a točak, egipatski faraon
napravljen od šljunka, gara i dosade
u danima ovim...

II: IDEJE ISKLJUČIVO U IDEJAMA

Stvari su ljupke i
veoma okrugle
stvari su gipke i
veoma mudre
duh mi je ukočen kao i leđa na kojima
nosim telefonske računice, lažne obračune,
zgrušana predskazanja, punjena za vijuge

u kojima boravi neko kaže svejedno
je moja zbrka tvoja: veoma te volim
u danima ovim...

III: JEDNOM STRAŠNO OZBILJNOM PRILIKOM

sa ostalim bolesnicima pohađam
kurs za kompjutersku obuku gde odbijam
da izbrisem pesmu iskucanu na prijemniku:

»Volela bih da iskucam dušu,
reči su mi carske zapovesti koje
mi je um zabranio da rodim!«

Učiteljica kompjutera, kraljica video-prijemnika kaže:
VAŽNO JE PRITISNUTI PRAVO DUGME
Svi je slede i u sobi ostaju prazni prijemnici,
Pinokio u meni šapuće mi da čuvam pesmu i ja pevam:

»Volela bih da iskucam dušu,
reči su mi carske zapovesti koje
mi je um zabranio da rodim!«

Vladarka tastaturi, zla Vanda Vangovog sistema na mene reži:
IZBRIŠI!!

Ooooooo! Vrisak pauna, mesečarstvo Li-poa,
divlji ždrepci kambodžanskih ravnica, zenitski sutoni
u meandrima leta, sablasne Vermerove služavke
sa pismima mogulskih prinčeva, kristal karantina
u sočnom tkivu raspuklih mandarina,
reči su mi carske zapovesti koje mi je um zabranio da rodim
u danima ovim...

Oči su joj izgledale preogromne da
bi se i za trenutak zadržale na predmetu
osim ako predmet nije i sam bio pozamašan
(Robbe-Grillet, Posmatrač)

Gospodici Stajn

Oh, nešto je sigurno cvetalo, mreškalo se, kipeloo;
nešto je sigurno podrhtavalo, kuvalo se, vrištalo –
neko je sigurno rekao: bio je to konj
sa četiri zuba i mekom grivom;
neko je sigurno svilu kupio, trampio
je za krišku hleba, neko je sigurno sate krao,
toplotu nudio, n vratima molio, smejavao se: ha ha ha,
ali to nisam bio ja!
znajem oblepljen, u krljušt odeven, bezubi bog –
totem tronogi, kuvao se, cvetao, kipeo, rekao:
mala ptico, za veliki let čuvaj nežno krilo!

●●●

Eh, da bi opisali Treću ulicu uzimaju top
i gadaju svet slogovima, blatom, srčom i ciglama,
nagorelim daskama, ukuvanim cokulama...
Zakoni tog kvarta i nisu toliko zlobni – podsmevanje
nemaštini ponekad
podseća na odbranu od vlastite smrti.

Jesenji ritam Džeksona Poloka ili nostalgija za brutalnim

Kiše su duge i crne građevine
pod kojima niču grane posvađane grozno.
Jutra su duga oklevala za buđenja;
satovi mi bistrske uskovitlane snove,
uskoro me čeka crvenilo lišća –
uzbuđeni vapaj izgaženog crvenila.
Udarac po belini upravo je glasan,
on mi ne dozvoljava da promrmljam:
»kako sam umoran danas«.
Lucidno malo štivo, platno (noževi) novine
na podu, zabava večeras guraju me u
pukotinu gde ostavih sebe, na radost drugima.
Još jedan ton umbre, napolje
sa crnim, napolje –
još jedan pokušaj da izadem iz ove mreže.

Izbor tvoji, Sofijin ili neki treći

U luckastom fluorescentnom krajoliku
gde se krošnje palmi rukuju sa nebom
luckastim i hladnim poput ovog nagizdanog mora,
na prašnjavom drumu za Santa Moniku
iznenada iskače filmska reklama
kapsula umnoženog robovlasničkog sna
u koji, draga moja, uskočila si svesno.

Kobalt ili nebo?
Kako je spokojno i sveznajuće!
Koliko se razlikuje ova tapiserija od
naše unutrašnje, izatkane
od probušenih česmi
očajnih kirija
i okamenjenih perca.

Razbijanje ogledala

Kako smo sićušni pred lepotom!
Kako smo srećni kad bljujemo vatru!
Tvoja sam Alisa, ti si moja zemlja čuda,
ovaj trenutak naš je Šeširdžija u trci sa vremenom,
ovo vreme – barokno je odlaganje.

Zdravo, još uvek nisi kod kuće?
Noćas želim da razgovaram sa tobom,
nemaš vremena?
Večeras želim
da zauzdam hiljade malih sunaca koja mi probadaju mozak;
osmeh ti je mlak,
moj je didaktičan; ja nisam
ona koju si poznavao
– nemoj o tome sada,
nemojmo o tome sada –
Vegetarijanac sam, ne pušim,
radim gimnastiku
– nemojmo o sećanjima,
ne misli o sećanjima –
ti plačeš, a ja
sam glupa. Prekinimo ovaj rast, iznutra
ono

nije tako bespomoćno i jače je od nas,
razbijmo ga, ogledalo.

Ruka

Veoma mala
prostire se, širi
i skuplja u koštanu srž sopstvenog oklopa.
Ubija, daje život, podiže čašu,
preti tebi, vodi psa,
obujmi mi glavu, čeka na tvoju ruku,
otvara dlan, moli, češe ranjeno koleno,
pada na krilo, zaleće se iza leđa,
stoji između
tebe i mene
i sveta koji nije
ni crn niti beo niti, pak, žut,
sve u svemu
ona, pobegulja je, čudljiva, čista, ukleta
elastična, mudra, izborana,
ona
drhti kada joj naredim da to ne čini
ona
nikada ne pokaže više od onoga što želiš da vidiš.

KARTEZIJSKI PROLAZ

boško tomašević

HOLBERG SVITA. USPOMENE

»Ovaj prah što jesam biće neranjiv«.
(H. L. Borhes, Brauning odlučuje da postane pesnik)

Poznajem te, vreme.
I glose tvoje ispisane larima u pustinji.
Poznajem rod tvoj i bauljastu nit gorčine.
Paskal me sada ne razapinje svojom vrtoglavicom
ni Dekart svojom kartezijanskom noći. Znam:
Stih uobličen po meri Edda, spašće me!
Onaj koji po huci vremena i odjeka njegovog
gradi pepeo u dnu vrhova Prokla Diadoha, spašće se!
»Ovaj prah što jesam biće neranjiv«
I delo njegovo veslima nasuprot u masci dana.
Kako da zaboravim nesavršljivu zimu u stihu Džona Dona
i promenljivu biblioteku Borhesovih simbola?
Palimpsesti protiv tame još nisu istakli svoje uže nasuprot moje glave.
Najnemogućiji, ja imam krdo spisa.
I stih iskijski. Imam.
Uspomena me prihvata drugačijeg.

KARTEZIJSKI PROLAZ

»Metodičko proljeće.
Kartezijanski svibanj, njegova
dosljedna cvatnja.

(K. Krolov: Kartezijanski svibanj)

Jeste, pitah: ono o bogu i ono o duši. Najistinitije (tad),
k'o trn geometrijski, bi u meni Vreme i Ništa. Kolebljiva
ontologija prespremnog polja i nezadrživog okvira sunca na mrazu.
To čistina je puta i zakon stopala metodičke jeze. Dugo već
grede mrtve vode zraci i »pušta korenje sveta divljina
što mnogo priprema«. Tad ono najodvažnije u Danu raste:
i svetlost dvooblična i vetar u krošnjam zvana Edomskih.
Mesto ponovo nađeno samoće u jorgovan-ruži sred jednog
leta i leta drugog Mene. Jednom. . . ah, davno jednom
Dekart kad padinom jeseni minu u zimu predsmrtnu
– februar to beše snegom zanesen – tavni spis čitavih mrtvom Helderlinu:
»O, izgubljeni bože! Beskrajn trag si za nas!
Zato što te vražda razdara i raspoluti,
mi smo slušaoci sada i prirođin smo glas. . .«
Čitah sneno i sam u san padoh.
Ne sklopi dušu nemorodenu još. Merom brodi! Prolaz je to
trošan i loš. Al' na ishodištu tek pev gre i uči te vodi.

1. Rene Dekart
2. F. Helderlin, Titani,
3. R. M. Rilke, Soneti Orfeju, I. 26.

ODLAZAK

želidrag nikčević

Da bi me i u ovoj bajci, koju nameravam
da uspostavim, izneverila, potreban ti je
ne toliko nehaj igrača na žici razapetoj
od vremena prošlog do vremena ponovo prošlog,
koliko nehaj o kojem se još uvek ne usudujem
da govorim, toliko ti je surovo pri ruci.

Tvoj odlazak iz brzopleto izmišljenih predela
mogao bi se tumačiti naglim revoltom. Mogao bi
osvetljubivošću od koje ostaje potajna radost
osudenog zbog stvarnih postupaka. Ali ne.
Tvoj odlazak neće imati nikakvu psihološku težinu.
Neće biti lak.

Govoreći o daljini u koju te, da nekako stanuješ,
smeštam, ustanovljam uvek istu čežnju
lakomislenog pesnika za otporom biće prisiljenog na
odsustvo. Ali ti se miriš sa mojim stilskim sredstvom,
i ostaješ tamo. Gde?

nju, Karahasan ima lepu reč: »prije nego mu se Jelena desila, bića poniru (u oba smisla) jedno u drugo«. Pa ipak, taj introspektivni subjekt (ne domijung-pripovedač koji se javlja makar u trećem licu ili u usputnom upravnom govoru), pati od stidne, sramne ljubavi hrišćanske, nečiste pogani i greha, tih epiteta za srednjovekovne metafore. I sve su legende jedna lančana skandalozna antihronika poniženja, mazohizma i poetske patologije mračnog isijavanja, ali ne mineralne već tople fascinacije.

Svet bez omamljenosti čudom i začudnim, zarobljen memljivom čarolijom, npr. močvare koja raste i guta kraljevstvo, pošto prethodno nije održan dvoboj između kralja i njegovog vojskovođe oko žene ovog drugog; ali, ne leži vraže, nije zapravo ni duel zbog nje, dakle odmah dvostruka negacija, uostalom kao u našem jeziku: »nisu se bili ni za se ni za nju«. (Druga legenda) Sve je u znaku »bespovratnog greha«. Takav svet, ako nije zarobljen memljivom, mračnom a živopisnom čarolijom, nije nikakav svet. Ovo, dakako, nije vrednosni sud, već sud o poetskoj istini, hajzenbergovsko – borhesovskoj formuli sveta.

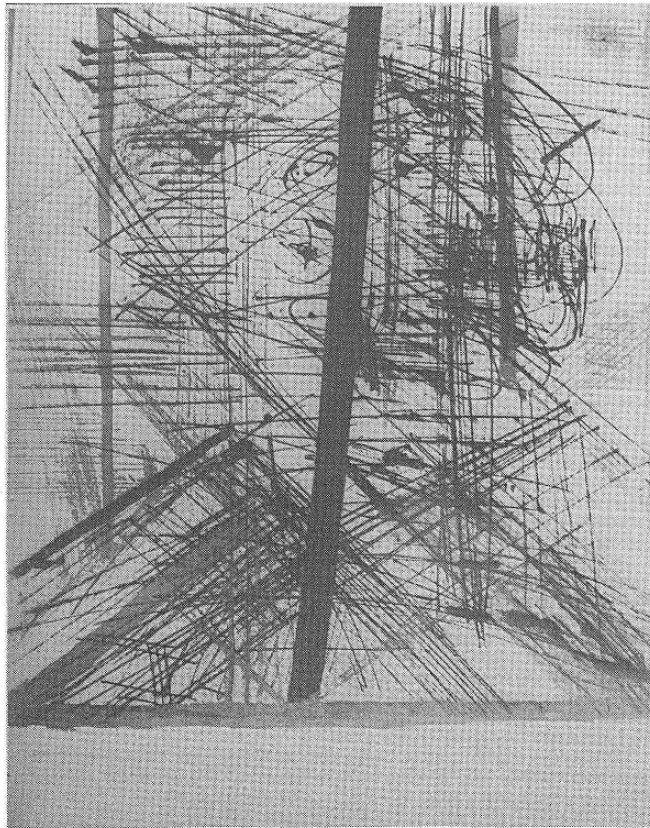
Legendu o Magdi (Sumrak srebrnih bodeža) čitam kao apokrif o dogmatskom i slobodnom mišljenju, apokrif o svetosti kao političkoj činjenici, o bogu, ljubavi, duši i telu, o apsurdnoj sofisticiranoj hrišćanske ljubavi i jednodužnoj kazuistici u odnosu prema božanstvu, ali i prema vlasti. Kao kod jansenista, gde je božje providenje jače od ljudskog iskušenja i iznad njegova greha, ne može mu ni kod Karahasana pružiti milost, odnosno spas.

Priča je ponekad maska, kao u slučaju lude s rukom koja se rascvetava i gospodara Tomasa, vojskovođe koji naručuje ubistvo sina (Vuka). Gospodar se raspada, ludina ruka, pošto se rascvetala, počinje da smrdi. Odjednom fabula otkriva funkciju alegorije. Čitava štafaža, pripovedno zdanje je tu zbog rasprave (lirske) o istini i onima koji imaju, odnosno nemaju, prava na nju. U svakoj konstalaciji, pisac iza nje misli da je istina »jednoguba«. »Sirvo (luda) dubi na glavi i pita: – Da li luda, postavljena obratno, govori istinu, gospodaru. – Zašto bi? (odgovara ovaj). – Zato što je istina obratna laž, kao što je pametan čovjek obratna luda. Sada, kad sam obrnut, ja sam pametan čovjek i morao bih imati istinu iza sebe i izricati je. Vitez, dakako, misli drukčije: – Nije tako, draga ludo. Luda ostaje luda, a istina ostaje istina. Stvari i pojave su međusobno razdvojene nepremostivim jazovima i nikako ih obrtanje ne može pobrkati niti izmijeniti.« (Pod rascvjetalom rukom – peta kraljevska legenda)

Malo kasnije mu Tomas kaže: »A dvorska luda si sam želeo postati da bi se mogao baviti istinom. . .«. Međutim, pisac nam odmah predočava da je Tomas lagao. Mi smo, s naše strane – čitaoca, sigurni da je nehotice izrekao istinu. Istina bez obzira na zlo u onom koji je izriče, ili bez obzira na onog na kog se odnosi.

Karahasan bi često želeo da mu se proza čita protiv struje, protiv »oficijelne« fabule (ovo je sada politika), kao što se, na primer, nekakav novinski izveštaj čita mimo intonacije, mimo stava, čak i bližeg opisa događaja, kao da ovaj ima svoju zvaničnu verziju u čiju smo relativnost, ili čak laž, upućeni, skoro posvećeni.

I da zaključim autorovim rečima: Njegova proza, kao neka vrsta svesne ljubavi koja ne isključuje nisko i ružno, basnoslovno i nestvarno, govori o istinama, dabome poetskim, ali i ne samo o njima, besedi onome ko zna da sluša i mnogo pokazuje onome ko zna da gleda. Ona, kao kakav »Gaspar noćni svat«, luta po zabranu ljudske prirode, naslućujući tamne obrise ljudskih stremljenja, trvenja duše i tela, dobra i zla, velikih ljudskih tema i u isti mah velikih tema vaskolike književnosti.

slike s izložbe

Ljerka mifka

NEPOZNATI AKVAREL SLAVE RAŠKAJ

U uglovima bijela je kuća.
Raskošni znakovi idu poljem u nedogled.
A ja, stranac u pejzažu i
Sudjelujem i ne sudjelujem.
Eto, zdravog duha, vjetra
Selidbe. Miče uglove, bjelinu
Ždova, smanjuje pejzaž,
Stavi ga na poštansku marku,
Spusti zavjesu.

SJEĆANJE NA POMPEJANSKO SLIKARSTVO

Negdje na pola puta
Aieluja je sklopila oči.
Mali stakak za boje i kičica.
Sjene su s obje strane.
I gdje je taj zdravi zvuk
Od kojeg se i samo nebo spusti
između lijevog i desnog ramena?
Zadrž' šestar i šesir na glavi
i čekaj.

VITRAJ

Mijenja se godina i
Vijek je na zalazu.
Put u ludost kroz staklo
Različiti boja. Okrene se jedna ruka,
Druga joj je već za petama. A onda obje
Otkinu dio krajolika, zaljepe ga za dlan i
Rukuju se do lakti ali samo tom zgodom.

VIVARINI I OSTALI

Doći će na vrijeme, ako već i nije kad nitko neće
Trebat' frizere. Čak ni Majka Božja.
Ona, napokon, stoljećima znade svoj look.
Ali Vivarinijeva Madona s Isusom mogla bi s
Lakoćom izbrusiti šikare, okrenuti glavu
Lijevo i desno, pokazati oba uha i
Zauvijek ostati u umjetnosti.

IZ ESTETIKE

Nodas se povuklo i samo
Nebo. Šavovi iste mjesečine
Teško će popucati. Kad se sve
Pretvori u plavo i i, farani i vjevanice

I puževi i drugo... Kao kad bi Hermes pokazao
Umjesto dva prelijepe obraza,
Dvije prelijepe polutke stražnjice,
Ali otvoreni pupak i svijet i inače

CRTEŽ

Obilježim brdo, nacrtam oštre i
Meke kutove.
Odljepim ga od pozadine neba i
Fustim da lako mirno prođe
ispred prozora.

EVOLUCIJA

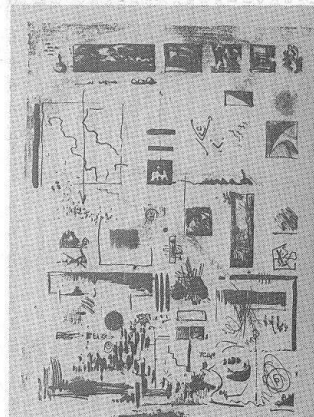
Kao svaka čvrsta priroda, neka se
Tvoja duša vrati u, nema žute zemlje.
Prekini tu žicu najimune, inače ću ti
Nogom stati na rep.

DORUČAK NA TRAVI

Ako se misli o vremenu, već neka
Domaća životinja je na cilju.
Hranu ojaš' i zadrž' je u kuci.
Dalje se kreće kao da je stvarna.
Ukradeš sporednog anđela, uzmeš
Malo ti ipak ustima prinosi.
Zaboravi čistu lubanju, obuci
Cipele i odšetaj, široko odšetaj.

ZAPIS PO VAN GOGHU

Ima i veseljih glasova.
U ovom trenutku to je
Upaljeno sunce. Ako se
Iskročaš ili ne iskročaš
Na njegovoj svjetlosti,
Sijati će ti kao otok ili
Poluotok. *Mano di gloria*

ea i belezi

svetlana hristova — jocić

Ea igra po dimu

Ni upaljen oganj ni zgasnut.
Dim lastar odvija
Ea nedra otvara:

Pužite dimovi,
gamiž i te smukovi
na dojke obavijeni.
Preseklim mlekom
če te se podojiti!

Ea ognište rasturi:
Dim u čvor utkan
pritajen dah poduhvata

Diže se previja se...

Za dimom Ea
belo koleno podiže...

Ea i neokopnjelo

Crna Ea sa crnom kornjačom se okreće...

Od zamračenog od crnog oklopa
sunce otklopi.

Zamrznuo da odmrzne.

Crna Ea sa crnim ždralom se okreće...

Od crnih pera-crnih zraka
sunce odgneži.

sakriveno da otkrije.

Crna Ea zimzelen-grančicu okreće...

Od crnog uglja-crne težine
sunce odgurnu.

Neokopnjelo da okopni

Crna Ea se suncem okreće...

Ea i belezi

Silna se svetlost sa vrha stiće
a nova se zvezda ne rađa.
Ko svetli jače od smrti?

mirna kuća

milosav slavko pešić

GDODINA SE BLIŽI KRAJU

Godina se bliži kraju, raduj se, živečeš iznova.
Januar se već nazire, lepi dani su u ružnim i
lako je u teškoj ishod se ne može znati unapred,
nevolje i teskobe opet su združene, možda će te
zaobići ali sumnjaj i budi spreman na najgore da bi
lakše podneo.

Ipak, raduj se: živečeš, čak i ako budeš morao
sve iznova da prođeš.
Raduj se, velim, jer vidim da mnogi više neće
doživjeti ni radost ni tugu, ni bol ni sreću, sklopili su
knjige, bacili obuću, zaboravili sopstveno ime i lik
ini bleđi u sećanju a, eno, januar, hita.

MIRNA KUĆA

Nauči svoj jezik da govori: ne znam! i oči da ne
gledaju a uši ne slušaj i večeračeš mirno, sred polja,
kuće svoje tamne i osvanučeš čio, bezbrizan,
sa zviždukom koji zbunjuje ptice.

Prolaze minuti i sati. Ti ništa nisi čuo. Ti ne
znaš.

Prolaze dani, meseci i godine. Sve prolazi. Ti
ništa nisi video, zapamti!

Tebi niko ne dolazi, tebi niko ne govori. Tvoj
jezik ogleda se u bunaru, zaboravljen.

Nauči, kažem ti, svoj jezik da govori: ne znam.
Mnogo će ti reći i radost bezmernu prirediti. Ali: ti
ne znaš.

Ko je prošao? Ne znam. Ko je došao? Ne
znam. Je li neko prošao? Ne znam. Šta si video?
Ne znam. Koga si video? Ne znam. Jesi li video? Ne
znam. Šta su govorili? Ne znam. Šta si čuo? Ne
znam. Jesu li govorili? Ne znam. Jesu li te što god
pitali? Ne znam. Znaš li šta drugo da kažeš? Ne
znam.

Jesi li pomorio pameću? Ne znam.

Biće bolje da kažeš istinu!

Ne znam.

JABUKA

Jabuka cveta žurno, naglo kao sam pad. Pod
njom drema, rekao bih, Isak. Pisaljka je u travi. Tros-
kavac, poponac, mlečika, vetrovaljka, čubor, kađu-
lja, bosiljak i neven. Burjan, ljander i kukurek. Bok-
vice.

Slučaj vreba, zapet. Krik. Uzdah. Izdah.

povratak

branslav prelević

NA VRHU SUNČEVE PIRAMIDE

Evri Olivas

Pripremam se da skočim
sa vrha sunčeve piramide
na Stazu mrtvih.
Prolaze godine
a ja se još spremam na skok.

Stazom prolaze ljudi, mrvljim hodom,
privikajući sećanje za komad hartije.
Dva momka se, na piramidi, udvaraju devojci
koja ne želi da bude sama.
Na vrhu svoje piramide ona je izabrala
Što da ne?

Zar posle da se kaje što se uzalud pela
ovim davoškim stepenicama Teotlukaņą?
Nju će, pri silasku, pratiti dva kavaljera,
kao što su činili astečki muževi
nakićeni perjem i ratničkim bojama,
uz muziku koja joj nije strana.

Iz Hrama cvetova promatra me
Božje oko utisnuto u kamen,
oko od oniksa, zeleno, proročko.
Zaustavlja me.
Uputa sokove vremena.
Nudi mi se da prođem u njega.

Pripremam se na skok.
Ali, već idem Stazom mrtvih
da vidim astečko Božje oko.

Iz jedne odaje ulazim u drugu.
Kroz polutamu prođem u beskonačno.

POVRATAK STVARNOŠTI

Gubim se u beskrajnem središtu časovnika.
Tamo gde nestaju voljena bića.
Nepoznati mi prilaze, pomeraju kazaljke.
Biće to novo vreme, kažu i odlaze.

Prolazim beskrajinim hodnikom sa vučjim zidovima.
Miriše beskonačnost, miriše promena.

U telu Ea kamen utopljava.

Šta može drveće glasovima oduzetim
i jednako pokornim pred proljećem
i munje što pada...

Ea i kamen u svetlosnoj buni!

Zarivaju se prsti-kameni šiljci u kamen
otškaču iskre i odlomci.

Pada munja!

Duva Ea kroz kameni rog
od drveta munju da odvrati
Rasprhnute ptice-sevice
na glasne joj žice sletaju.

Nebesnu težinu Ea krepri.

I glasom kamen budi:
Munjo kamen češ opet roditi
jer posteljicu nemaš!

Zveče prsti i kameni oštrači...

Ea se ljuti ljubavi

Sviraš.
Celu svetlosnu godinu sviraš.
Izviđanim lancem me vučeš.
Srce mi,
(štene vezano cvili.)

Bacaš.
Belu mu kost podbacuješ.
Nad studenim kamenom zarža.

Grizem.
Svirke, lanac da pregrizem.
Besnog psa da odvežem.

Trčiš.
Celu svetlosnu godinu trčiš.
Iskidanim lancem zamahuješ.
Srce mi,
zagnuto štene zavija...

Ea poziva po opkovu

Hoće li se naći jedan -
Od nepresečenog da preseče
parče da ne odseče.

Neotkrojeno da otkroji!

Od nepreturenog da oturi

kap da ne preturi.

Neistečeno da ističe!

Od neodvratnog da odvrne

vrh da ne uvrne.

Prokljajalo da odklijaj!

Od neotvorenog da otvara

nakovanj bez zaseka i udara.

Od neiskovanog da skova opkovu -

Hoće li se naći jedan?

S makedonskog preveo:
Aleksandar Dimitrov

Najzad postajem vuk proždralvi samog sebe.
Ostaju ruka i hartija.

Vi što svojim lupama
promatrate čestice vremena,
pronadite me izgubljenog
u sverevremenim nepogodama.

Nismo ni u detinjstvu
ni u starosti ni u sadašnjosti.
Prestaju sva vremena tu gde smo.
Razdvajajući rukopis od razglednice
sečivom sumnje - ništa ne dobijamo.
Ostaje duboki rez u mesu ljubavi.
Prodirući kroz noć tražimo same sebe.

Konačno sam zatočen u nekom ogromnom biću
koje mi ne da da prepoznajem
u njegovom licu - svoje.
Sve radi umesto mene.
I mađa sam još u središtu časovnika
on gleda u njega i govori mi koje je vreme.

Časovničari pomeraju zavrtinje, opruge.
(Opet du biti izbačen u kosmos.)
Tek treba da dođe moje rođenje.
Ja sam u središtu opšteg ja
obuzet ponovnim zauzimanjem prostora.

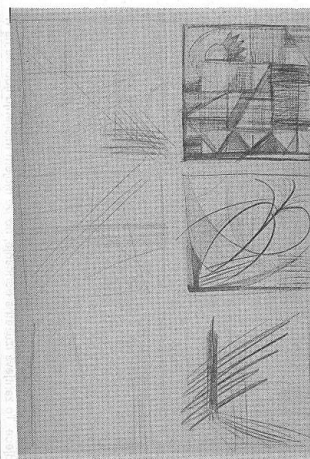
Tamo gde živimo večno - nema nas.
Naše najveće bivstvovanje je kratkotrajno.
Probudite se u drugome,
zaboravili svoje telo,
biti promena promene.

U čoveku koji spava na sred ulice
prebiva tačno vreme.
Ostali su van njega,
u kolotečinama koje ne služe ničemu.
Njihovi snovi su beskrajni lanac istovetnosti.
Biti u njima
čisto je gubljenje vremena.
Izaci, makar na tren,
biti obasjan zrakom večnosti,
biti pesma!

Ja se ustima služim
da izgovorim vreme.
Da ga ubijam.
Da oživljam.
Reči su brojke.
Neko u njima čita vreme.

Ja čitam noć koja pada
ne očekivano na mene.
Iz nekog dalekog vremena
svetli voz
koji svakoga časa treba u mene da uđe.
Na njegovim prozorima gomila nasmejanih
raduje se strogom rasporedu vagona.
Iz vagona budućnosti mašu onom iz prošlosti.
Vagona sadašnjosti nema ni ispred ni iza.
Njega svi previđaju.
Ipak palim zeleno svetlo: neka uđe.
I on će jednom da se izgubi
u središtu moje slutnje.

Ostaju kosmički prazan i gladan
dok ne dođe neko da me navije.

kastinskoga društva.²² Uglavnom, antikapitalističke i radikalne izjave Gandhijevih kritika često završavaju ogradama: »Kisan, odnosno seljak, bilo da se radi o radniku bezemljašu ili radniku koji je vlasnik zemlje, dolazi na prvo mjesto. . . Zemlja s pravom pripada ili treba da pripada njemu, a ne odsutnome zemljoposjedniku ili zamindaru. Ali poštujući metod nenasilja, radnik ne može silom istjerati odsutnog zemljoposjednika, već mora djelovati tako da onemogući eksploataciju od strane vlasnika. Među seljacima nužna je najužja suradnja. . .«²³ Moguće je upravo u ovakvim formulacijama naći razloge zbog kojih je nezavisnost Indije donijela ekonomski napredak prije svega dominantnim klasama, dok većina ruralnog stanovništva nije profitirala tim razvojem. Na ovo se neposredno nadovezuje pitanje eventualnog prenamješavanja uloge nacionalnog pokreta. Jer, i nakon ogromnih napora Kongresa da prođe u ruralne krajeve Indije, velike mase seljaka ostale su i dalje meta-knute; njihova apolitička egzistencija nastavila se kao i ranije. Uspjeh Kongresa bio je stoga relativan, relativan u odnosu na neuspjeh ranijih pokušaja politizacije.

Gandhijev optimizam da je ponašanje velikih grupa moguće mijenjati »promjenom srca« — pokazao se tek velikom iluzijom. Možda ga je takvom gledanju vodilo uvjerenje da se društvo sastoji od pojedinaca od kojih svaki u sebi nosi djelić zajedničke svijesti i zbog čega svaki na kraju slijedi razum i dobar primjer. U svakom slučaju, Indija nije uspjela realizirati dva cilja koja su Gandhiju, u odnosu na unutrašnje indijske probleme, bila najvažnija: smanjenje nezaposlenosti i smanjenje općeg siromaštva i društvene nejednakosti. Bez obzira na sva ostala postignuća, razvojni proces u Indiji vezan je upravo za povećanje nezaposlenosti, socijalnih dispariteta i ekonomske nejednakosti. Očito je da se društvena snaga, stvorena tijekom pokreta za nacionalno oslobođenje, pokazala neadekvatnom za transformaciju zemlje velike i kompleksne poput Indije, a u razdoblju nakon stjecanja nezavisnosti Indija nije izgradila nove instrumente koji bi u sebi sadržavali programe nacionalnog razvoja i društvene promjene.

Nije isključeno da će Gandhijev ideal nenasilja zahtijevati novo tumačenje u smislu eventualne poželjnosti nasilne pobune, ukoliko je nasilje — koje, i prema Gandhiju, uključuje sve oblike nepravdi i ugnjetavanja — toliko duboko ukorijenjeno u društvu da ga samo nasilna pobuna može ukloniti.

Napomene:

²² Richard Lannoy, *The Speaking Tree — A Study of Indian Culture and Society*, London, 1971, str. 377. R. M. Roy a Svami Vivekananda pripadaju velikim indijskim (hinduističkog) preporoda i nacionalnog pokreta za nezavisnost 19. stoljeća. R. M. Roy osnivač je reformirane hinduističke organizacije Brahmō-samaj, a S. Vivekananda indijski filozof i mistik, osnivač Ramakrishna misije.

²³ Rajni Kothari, *Politics in India*, New Delhi, 1970, str. 52 i 53.

²⁴ *Ibid.*, str. 54.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*, str. 55.

²⁷ *Ibid.*, str. 55 i 56.

²⁸ *The Collected Works of Mahatma Gandhi*, The Publications Division, MIB, Government of India, New Delhi, 1979, vol. 78, str. 212.

²⁹ Gandhi je zagovarao princip direktne demokracije. Prema njegovoj zamisli, svako bi selo imalo panchayat od pet osoba biranih jedanput godišnje od strane svih odraslih muškaraca i žena. Takav bi panchayat formirao vladu sela i djelovao kao njegova zakonodavna i izvršna vlast u periodu od godinu dana. Svako selo imalo bi pravo na jedan glas, a sela koja bi činila okrug birala bi svoju okružnu administraciju; ova bi pak formirala administraciju provincije, a administracija provincije birala bi parlament ili predsjednika, koji bi djelovao kao glavno izvršno tijelo. V. u *Gandhian Concept of State*, ed. B. B. Majumdar, Calcutta, 1957, str. 125 i d.

³⁰ M. S. Deshpande, *Light of India — The Message of the Mahatma*, Bombay, 1958, str. 170.

³¹ *Ibid.*, str. 171.

³² *Ibid.*, str. 89.

³³ J. B. Kripalani, *Gandhian Thought*, Orient Longmans, New Delhi 1961, str. 207 i d.

³⁴ Etimološki riječ satyagraha dolazi od riječi satya, koja znači istina i agraha, u značenju čvrsto držati. Prema tome, satyagraha znači držati se čvrsto istine. Satyagraha je tako akciona tehnika u konfliktnoj situaciji, koja se sastoji od traženja istine i borbe za njezinu obranu. Satyagraha je zamišljena kao način uklanjanja nepravde, zbog kolonijalne dominacije, rasne diskriminacije, klasne ili neke druge vrste agresije. U stvarnosti, međutim, društveni sistem sankcionira strukturu istine koja je sklonia vladajućim interesima. Tako, nesvjesno, u traženju istine satyagraha, kao oblik socijalnog protesta, ima ograničenu perspektivu. Zadovoljava se da se bori protiv manjih nepravdi, bez zahtjeva da se ispita društveni poredak koji stvara te nepravde. (V. o ovome više u: A. Nakhre, *Social Psychology of Non-Violent Action*, Delhi, 1981, str. 120 i d.)

³⁵ *The Speaking Tree*, str. 395.

³⁶ Okrug Champaran u Biharu bio je glavni proizvođač indiga u to doba.

³⁷ *The Speaking Tree*, str. 395.

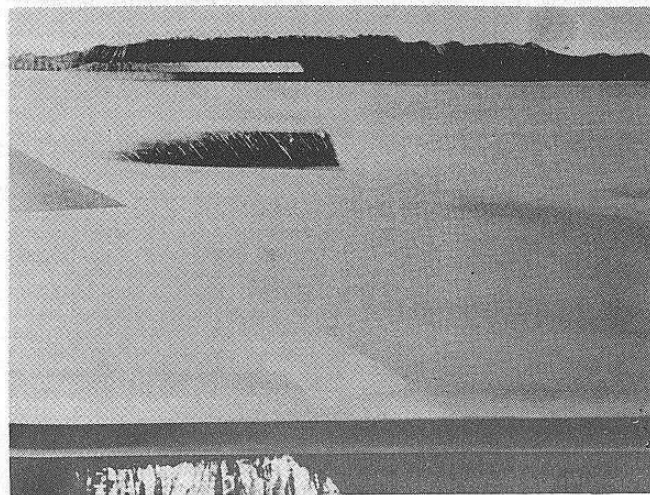
³⁸ *Ibid.*, str. 396.

³⁹ *The Speaking Tree*, str. 397.

⁴⁰ *Light of India*, str. 79.

⁴¹ *The Speaking Tree*, str. 397.

⁴² *The Collected Works of Mahatma Gandhi*, str. 219.

dan svaki

darko nikolić

GOST

Pogledom podupirem nebo.
Sa jutrom dolazi kratak period
savršenog mira.
Stvaram tada pticu,
koja nikada ne čezne za jugom,
ali uvek odleti baš tamo.

Neko dole, ili gore,
tihim molećivim glasom
traži malo vremena i mesta.
Kolaju tražeći putnike
prvi autobusi i fabričke sirene.

Sedim sa nezapaljenom cigaretom,
na ivici kreveta.
Polako ustajem,
otvaram vrata,
novom nevidljivom prijatelju.

Dan svaki

Ustajem.
Pazi da ti ne padne saksija na glavu.
Kretanje.
Onaj pas me gleda popreko.
Uzmicanje.
Hrabrost je sumanita vrliina.

Upadanje.
Glava je zatvorena pećina svetlosti.
Gnevnost.
Sjajno predavanje crnog tela.
Ushićenje.
Cveće za uvrede, poljubac za uzdah.
Skretanje.
Na ubrdici sirasti, kalendar,
Kolotečina raspoloženja.

JABUKA

I dobro je što nas je
jabuka poslednji put darivala
kada nismo ni znali
da se utišava
(za sve)
radosna pesma.
Nismo zapravo bili sigurni
kome je posvećena,
ali se nikada nismo
za jabukovo drvo ogrebali
pedalom bicikla,
ili ne toliko jako
da bi drvo stalo.

alibi

michal đuga

KRITIČARIMA

Nekada
ste sa gadenjem odbacivali naše staklene stihove
obavljene kosmičkom tajnom
rekoste
nikad neprevaziđenom
danas vam tako silno silno smeta
naš
sjaj prostote
i gruba razumljivost
uništismo rekoste
poeziju

koliko sutra
zamerićete nam i to
još uvek naše
tvrdoglavo pisanje

ALIBI

Jedan poznanik
jednom značajnom prilikom
reče mi
iako diskretno:
Nikad nisam poricao stvarnost
da mi
moji
bivši učitelji behu
stvarno najbolji
znao sam da im tako
donosim ogromnu
radost
ali i zato
da bih time obezbedio isprike
bezbroy njih
za ovaj
naš
život
tako pun raznih iznenađenja

sa slovačkog preveo
Ljubomir Častven

vidu razlog naučnih istraživanja, nije mi bilo teško da dobijem propusnice za Asam i državu Naga gde i danas žive domorodačka plemena. Ali, ta propusnica mi nije bila dovoljna da se krećem van Gauhotija, prestonice Asama. Zato sam u Gauhotiju za svako područje morala dobiti specijalne dodatne propusnice. U Gauhotiju sam se prvo, dobrotom jednog svog poznanika, višeg oficira indijske vojske, uputila sa jednom malom vojnom kolonom u zemlju Naga. Oni još uvek žive u primitivnom stadijumu. Neka od ratničkih plemena Naga su bili, bezmalo do nedavno, lovci na glave. Živeli su u ordima, šumama i bespućima. Delom su raseljena u doline i relativne ravnice oko Kahima (glavni grad Naga), a ono malo plemena što je ostalo po šumama, ne sme da se bave drevnim ratničkim pozivom, jer vojska ima svoje logore na sve strane. Poslednjih godina prilično su se prosvetili, premda su ostali nehindusi, a svoj društveni sistem (neku vrstu protokomunizma) zamenjuju savremenom administracijom indijske demokratije. Mladi moraju da pohađaju škole. Po povratku iz Naga u Gauhati, uputila sam se u asamsku pokrajinu Meghalaju. Šilong, prestonica te pokrajine je jedan od najlepših gradova himalajskih oblasti. Izgradili su ga Englezi jer je bio prestonica svih istočnih himalajskih pokrajina. Naseljavaju je plemena Khasi i delimično Garo. Najveći deo plemena je pokršteno – pripadaju anglikanskoj crkvi. Ali, u brdima i danas žive divlja plemena Khasi. Njihova religija je mešavina animizma i jednog neobičnog oblika šamanizma. Veruju u zmijско božanstvo u Thelen. Na žrtvu su mu prinoseći ljudsku krv koju su bambusovim cevčicama vadili iz mozga kroz nos. Delimično su bili i kanibali. Ne grade hramove, niti prave idole*. Društveno uređenje plemena je jedan oblik matrijarhata sa elementima protokomunizma. Svaka zajednica: pleme i selo ima svoj sjemseoski savet. Rade svi zajedno, a plodove rada dele na jednake delove. Poglavlja je podređen vrhovnoj sveštenici. Ljudi su lepi i prilično stasiti. Svoje verske ceremonije vrte divnim prigodnim plesovima, tako da se smatraju najživopisnijim plesaćima severne Indije. Svoju živopisnu nošnju izrađuju sami od vune i pamuka. Ima u Asamu i bezbroj hindu hramova i, osim u Meghalaji većina pripada hinduizmu, odnosno njegovim tantričkim sektama, u kojima je krvoločna boginja Durga-Kali vrhovno božanstvo, sa kultom plodnosti kao vrhunskim idealom. Pored plemena u Bastaru (delovi države Orise i Madhia Pradeš, centralna Indija) Naga Landu i Asamu, mnoge manje primitivne zajednice žive po džunglama cele Indije. Bez obzira na njihove često surove kulture, svi su oni u suštini čedna, neiskvarena deca prirode.

● *Govorite često o indijskom čoveku, mentalitetu i običajima. Posle velikog iskustva i dugogodišnjeg boravka, kako biste ukratko mogli definisati svoju misao o svemu tome?*

● Indijski narod je u suštini tužan narod. Jedni kažu: tužan je zato što je siromašan, gladan se rađa, gladan proživi ceo život i gladan umire. Drugi: zar sedam i više vekova ropstva stranim osvajačima nije dovoljan razlog za tugu? Treći misle: kriv je, kao granit čvrst i beskompromisan kastinski sistem koji čoveku Indije vekovima nije davao pravo da, makar u mašti, ružičasto gleda u svoju budućnost. Kriva je droga, tvrde četvrti, jer droga rađa apatiju i iluziju koje nemaju opstanka u realnoj svakidašnjici. Ima i onih koji krivicu svaljuju na religiju: zar tuga nije moralna posledica u narodu koga vera vekovima vaspitava da život smatra kaznom, a nepostojanje, utapanje u beskonačno Ništa, vrhunskim idealom i srećom? Čak i veliki indijski bogovi moraju da zasluže to potpuno nestajanje, nepostojanje, stapanje sa bezobličnim, bezimenim, beskrajnim, večnim – sa kozmičkom energijom. Svi imaju pravo, a niko potpuno.

● *O Indiji se često govori kao zemlji egzotike. Da li se slažete sa tim mišljenjem?*

● Lepota indijske zemlje ima ukus egzotike i predivne čednosti. Prvi dodir sa njom rađa ushićenje. Ali ta zemlja je i zastrašujuća pustinja kojom vetar vitla žutu, sivu ili kao cigla crvenu prašinu – kako u kom kraju. Zato je ushićenje za lepotu Indije katkad preliveno melanholijom. Rađa se osećaj saznanja da je čovek još uvek slab u susretu sa prirodom i da je – sam. Neobajšnjiv je taj osećaj samoće, iako život oko njega vri kao u košnici. To je samoća koja se otkriva u svom suštinskom smislu.

Svaki čovek Indije nosi u sebi paralelno po nekoliko različitih raspoloženja istovremeno, osećanja i načina doživljavanja: sažaljenje i okrutnost, kompleks niže i kompleks više vrednosti, ljubav i mržnju, zamor i relaksaciju, snishodljivost i oholost, veselost i tugu, učtivost i prostotu, prefinjenost i jednostavnost, srdačnu toplinu i indiferentnu hladnoću, učenost i neznanje, potsmeh i poštovanje, asketizam i razuzdanost, erotiku i čednost. U prvo vreme to užasno zamara duh stranca i liči mu na ludnicu. Međutim, živeći sa njim duže vremena čovek se postepeno privikne, čak postaje i sam takav dokle god je u njihovoj sredini.

● *Šta nam govori indijska umetnost, njene poruke? Vreme Ašokine Indije može se smatrati jednom od najzanimljivijih u umetnosti?*

● Umetnost doba dinastije Maurja sa vrhuncem u vreme cara Ašoke je prva velika umetnost Indije, ali ne i jedina. U svojoj istoriji indijska umetnost imaće još puno slavni doba. Jedno od najslavnijih je klasična umetnost u vreme vladavine dinastije Gupta (IV-VII vek). Pored arhitekture, skulpture i reljefa, u to vreme su nastale i izvanredne freske, od kojih su najlepše one u Adžanti. Doba Gupta delo je bezbroj velikana u sanskritskoj književnosti (Kalidasa sa svojom divnom romantičnom dramom Šakuntala, zatim Šudrada, Bhavabhuti, Sri Hariša i mnogi drugi). U to doba nastala je i klasična indijska muzika i ples. U srednjem veku cvetaće tantrička umetnost koja je

dala bezbroj velelepni hramova (Kadžuraho, Konarak, Ranakpur i drugi), a u novijem dobu minijaturno slikarstvo. Sve su ove umetnosti na svoj način zanimljive, ništa manje od Ašokine, budhističke.

● *Kakav je odnos Indijca prema umetnosti?*

● Sklonost ka umetnosti je opšta pojava u Indiji. Umetnost se stvara, voli i obožava bezmalo kao neko božanstvo. Suština indijske umetnosti, a i njen cilj oduvek je bio da odradi život i smisao, verovanje i strahove, nadu i beznade. Indijski reljefi, freske a i skulpture su kamene biblije u slikama. Reljefi u Sančiju, utisnuti u kamen, pričaju budhističku veru u legende. I ne samo budhističke. Među reljefima u Sančiju ima značajnih figura koje govore o najdrevnijim indigenoznim verovanjima.

● *Umetnost danas?*

● Takozvana velika umetnost današnje Indije pvela se za trendovima umetnosti Zapada: Evrope i Amerike. Narod stvara umetnost na svakom koraku. Redovna je pojava sresti na ulici muškarca, ženu ili dete kako na pločniku, ili nekom zidu, crta božanstva ili njihove simbole, kredom ili nekom bojom rastvorenoj u vodi, najčešće gustim krečom. Naročito pred praznik. Tada žene krase zidove svojih kuća nekom od scena iz legende slavljeno božanstva. Poezija, pesma i ples su obavezni sastavni deo večeri, kada se sunce sa svojim ubitačnim zracima izgubi iza horizonta, a zameni ga mesec i prohladni vetrić. Naravno, njihovi estetski kriterijumi su potpuno različiti od naših. Indijski slikar voli jaku, čistu boju, a sadržaj je protkan bezbrojnim simbolima koji ideje tehnički pojednostavljaju. Najznačajnije u narodnoj umetnosti su dela seoskih žena – umetnika. Njihova umetnost zadnjih godina već polako ulazi u kataloge i dela o naivnoj umetnosti sveta. Mnoge slike ovih žena slobodno mogu stati rame uz rame sa najboljim stvaranjima te vrste u svetu.

Indijski čovek stvarao je umetnost, takoreći masovno, kroz vekove. Njom je najčešće izražavao svoj verski fanatizam, strah od prirode i bogova. Mnogo toga je nestalo: delom zbog propadljivog materijala, ali najveći deo umetnosti uništili su invazori. Koliko je toga moralo biti neka ilustracija bude samo jedan istorijski podatak: kada su muslimani, početkom XII veka osvojili relativno mali deo zapadne Indije, uništili su oko dvadeset hiljada hramova, čije su fasade prekrivali reljefi od dna do vrha, a unutrašnjost ukrasena freskama.

● *Jakše su zanimljiva mitološka bića, polubožanska. O njima ste pisali često u svojim knjigama. Ko su, zapravo, jakše?*

● Da, među najznačajnije spadaju jakše i jakšimi: muški i ženski dobri i zli duhovi, ostaci iz vremena animizma (a delimično i fetišizma). Obožavanje jakše bilo je toliko snažno u narodu da ih je budizam morao uvrstiti u svoj panteon, makar na najnižoj lestevici polubožanskih bića. Jakše odražavaju i ideje plodnosti – hrane, jednog od najznačajnijih faktora u verovanju naroda, jakše će se manifestovati u celom nizu više ili manje značajnih božanstava i polubožanstava plodnosti. Ali, božanstva svih indijskih religija, od najvećih do najmanjih, personifikacije i simboli su realnog života, a njihov misaoni deo odražen je u celokupnoj filozofiji Indije.

Razgovor vodila: **Radmila Gikić**

sirup i kisela

radoslav milenković

slovo po slovo da se uspostavi razlog.

sam za mašinom. u pustinji.

reč po reč. jednako. istovetno.

da se ništa ne dogodi uprkos naporu.

da se uspostavi ritam

u licima koja nigde nisu bila.

u horu.

jednako.

istovetno željeno: sirup i kisela

da osveže mrtvosano romorenje lišeno strasti.

dušo draga ne obaraj pogled.

poluga je tvoje sredstvo – mašina piše.

komarci peckaju.

mašina može napisati: tragovi iza njih

tragovi su smrti.

samo slovo po slovo može pisati

reč po reč

kao sirup. kao kisela. kao istorija.

smrt ne zamišljamo nikako kao raščepjeno ždrelo, i uvek isti zadah truljenja. Zamišljamo kao nit, poput svetlosnih tačaka, ili pozorišnog zamračenja.

A da se nit našeg života sasvim neprimetno kida, da zavisi od ništavnih i besmisleno trivijalnih stvari, od izvesne tehnologije umiranja, govore nam sledeći medicinski podaci: ako prekid cerebralne cirkulacije traje od tri do deset sekundi, lice ima duševno zamračenje, koje je ravno duševnoj smrti. Kod dvadeset sekundi javlja se gubljenje svesti, a kod trideset sekundi je munjevita sinkopa: lice naglo gubi svest, prebledi, telo mu ostaje mlitavo, puls mu staje.

Eto, slike, medicinske, naučničke gotovo propagandne, smrti vešanjem, na primer. Izgleda nam, reklo bi se, mal'te ne privlačnim, tako, umreti. Za manje od minute, ta biljka, entitet koji se naziva čovekom, postaje lešina, nepovratna travka koja je pripremljena za fiziologiju groba, za orgije raspadanja. To su činjenice sa kojima nikako nećemo da se pomirimo, pa snatrimo o starinskim kočijama.

A tek onda nastaje čitavo jedno, praktično, a ipak ritualno obraćanje društvu, tog lešini, koja se nekada nazivala čovekom. Toma ukazuje na to da postoje granice odvratnosti u odnosu na leš, da živi posmatraju, čak i svoje najbliže pokojnike, kao trupla okužena zarazom.

«Doista, potrebno je veoma mnogo vremena, prakse» – veli nam Toma – »da bi se u toku dana prilazilo najgornjoj pokvarenom lešu, da se sačuva netaknut apetit za bilo koje jelo, i da bi se na kraju moglo govoriti o sanjanju leševa i kosturnica a da ne bude reč o košmaru! U toj oblasti postoji neka vrsta profesionalnog smisla koji se povlači do krajnje nepristrasnosti... Neke vrste estetike mere omogućuje da se ta preminula tela prepuste jednoj vanljuskoj dimenziji, jednom onostranom svetu u kome nismo kod kuće».

I upravo, na takvu estetiku mere, na ravnodušnost tanatopraktičara, na pragmatističku zatucanost ljudi koji su sposobni da pred sobom ne vide ono što bi trebalo da posmatraju s užasom, neću da pristanem. Ima neke sablasne blaziranosti u tome. Gadi mi se hladnoća dželata i spretno pripremanje vrata, osuđenika, za giljotinu.

Istina, jeziva je, i preterana, »zainteresovanost«, afektivan odnos prema lešu, kao da je reč o živom telu. Herodot nam je ostavio svedočanstvo da su, u Egiptu, lepe i slavne žene bile predavane tek trećeg dana, grobarima, kada je započeto truljenje ograničavalo njihove ljubavne strasti. Sve dok prirodni procesi, fiziologija groba i rad raspadljive, organske materije ne učine da se naruši ravnoteža, da se povredi estetika mere, koja se ovde javlja kao vid samoodbrane, čovekove, od bilo kakve vrste nezdrave samilosti.

Anatomi, ili stručnjaci koji vrše obdukciju, s cinizmom ističu, uostalom sasvim ispravno, da se i mozak jednog pesnika i grudi neke lepogke sa ekrana, viđeni ispod kože, na razliku od mozga nekog zverskog zločinca ili grudi kakve zamazane uličarke, pune vašiju. Samo je koža, samo je spoljašnjost zamazana. Ispod kože, dakako, počinje neka vrsta fiziološke ravnopravnosti.

Eto, kada bismo sa svom ozbiljnošću uzeli ovu jednostavno formulisano tvrdnju, mogli bismo zahtevati da se, zarad jednakosti, i što nas, te minimalne razlike, vredaju, čovek svede na fiziologiju, da mu se bez cifranja odere koža. U svetu, propadljivom i svedenom na konačne oblike, tehnologija zauzima gotovo presudno mesto, u formativnom, i u estetskom smislu. Kako čovek da pokupi vlastite otpatke, onaj civilizacijski talog što preostaje iza njega? Kako da se odbrani od suvišaka, koji više ničemu ne služe, već samo zagađuju okolinu? Kako da što pre i što neosetnije zaboravi svoje mrtve, pokojnike sa kojima su pokidane sve veze?

Očigledno, naspram pojedinca, čak i kada je pretvoren u lešinu ili je pripremljen za umiranje, stoji društvo, i njegove institucije, onaj davno uspostavljeni red koji vodi računa o estetici mere. Razmatrajući probleme položaja samrtnika u bolnicama, Toma u svojoj studiji ukazuje da on, taj umirujući bolesnik, postaje samo predmet u toku tretmana, tretmana koji nije ništa drugo nego njegovo dovođenje, zapravo privođenje smrti. On ne sme da izneveri lekarska očekivanja kako u vezi s razvojem bolesti, tako i kada je reč o času umiranja.

Ukoliko se ipak dogodi da izneveri njihova predviđanja, postoji opasnost da dođe do kraha »sentimentalnog reda«, do toga da lekari i bolničko osoblje izgube svoje pouzdanje. Da posumnjaju u svoje isceliteljske moći. Da budu izloženi sumnjama, i napadima rdave savesti. Bolnički red je, očigledno, imitacija društvenog poretka. Najzad, kada se lekari toliko trude da bolesnika privedu smrti, i on mora da pristane na žrtvu, da na vreme umre. Oni su, i lekari, i bolesnik, učesnici u izvesnom društveno korisnom poslu.

Sa tog stanovišta, celishodnosti delovanja lečenja, i umiranja, u bolnicama, bolji je pacijent koji umire u predviđeni čas od onoga ko izigra sva predviđanja, tako reći poverenje lekara, ozdravivši ili umrevši ranije ili kasnije nego što mu je prorokovano: to smetalo u kolu dovodi u sumnju sam smisao bolničke ustanove; on izvrgava ruglu pouzdanost dijagnoze (dakle, predviđanja), on remeti skladnost međudejstava sistema »interaktanata«. U tom glupavom sistemu, jedino u službi dobre uhodanosti ustanove i pristiža šefa-lekara, smrtnik, služi, dakle, kao žrtva, pa i kao predmet.

Zvuči, možda, ironično, insistiranje na ovoj slici jednog tehnološkog sistema kakvim se danas pokazuju najmodernije bolnice, kao slikanje nekog posuvraćenog, patološkog tipa mišljenja. Međutim, ne treba smetnuti s uma da su upravo ovakvi zaključci jedne ozbiljne studije o trajanju smrti u bolnicama, i o tim skladištima umirućih, koji ne smeju, makar i nevoljno, da remete red i funkcionisanje jednog dobro uhodanog sistema.

Luj-Vensan Toma će nam posvedočiti da su samrtnici osobito poslušne osobe, pa se dešavalo da dragovoljno umiru u predviđeni čas, ne dovodeći u napast mehanizam ustanove, i delatni sistem. Dešavalo se da, bez obzira na stanje organizma, ovi samrtnici uginu od pokornosti, i dobrote.

Svakako, tome se ne treba suviše čuditi. U igri je golema, gotovo savršena, kompjuterizovana tehnologija, i nasuprot nje, ništavna travka, entitet koji nazivamo čovekom. Pred njom, tom tehnologijom, čovek ima male šanse, osobito što veruje u nju, primoran je stanjem zavisnosti u kojem se nalazi u odnosu na taj sistem, a stupio je u oblast duboke iracionalnosti, oblast bolesti i zdravlja, kidanja niti između krajnjih tačaka, u oblast, dakle, koja je zavisna jedino od njegovog subjektivnog statusa. Sistem pak, i tehnologija, u komunikaciji koju čovek mora da uspostavi s njima, da bi ih razumeo, su u prednosti; za čoveka oni stižu dušu, moralnu osu, i pravo na

grešku, bez obzira šta je sve urađeno da se mogućnost pogreške odstrani. Otuda je unet u tu savršenu tehnologiju i pojam predviđanja koji joj nikako ne pristaje, predviđanja koje se u suštini pretvara u opkladu u ljudsku glavu.

Nije nikakvo čudo što neki smatraju lekare, u ovakvim ustanovama, činovnicima smrti, koji ne gledaju u lica svojih pacijenata, već mu silaze pod kožu, ispod epiderma, među pulsacije krvotoka. Iz straha, da sistem ne počne da deluje naprazno, kao mehanizam koji je izgubio svoju namenu, kao suviše komplikovana, naučnička razbibriga, igračka koja svojim signalima, svetlosnim tragovima koje organizam ostavlja na ekranima; naprava koje me neodoljivo podsećaju na električne bilijare, za razbijanje dokolice.

Na taj način, u ovom segmentu uviđanja društvenog života bolesti kao zavere protiv istine, kao parcijalizacije ljudskog tela, možemo mirne duše reći da se lekari ponašaju kao neka vrsta ideološki zaslepljenih članova jednog reda, zdravlja i naučničke egzaktnosti, koja lako može da sklizne prema nasilju, prema tehnološkoj bezličnosti.

Šta sam ono, o Vladi Bulatoviću-Vibu želeo još da ispričam? Vratio sam se kući, stavio na gramofon njegovu ploču, i slušao te aformizme koje je izgovarao setnim glasom, kao da me doziva, iz groba. Znojio li se, još, njegova mesnata glava, ili su ti kratki, duhoviti, ti ekvilibristički skokovi, to lomljenje logike, samo jedna njegova nespretnost, u trenutku kada svakom zvezdanom nežnošću pokušava da obuhvati sve koje voli, a da pri tom ne prevrne čašu?

belost/susret

oto horvat

Svetiljka
tulipan nem.
Odjek zagrijaj(vir)
šišmišev let.
Pločnik šapćući
ime ti zaspao.

VAJAR

Te ruke
moć
igre sebe
zakiva ga
o senku.

Mač

Arej lice oštri
danonočno
Znoj.
Molba
u grlu mi usmrtili
klijajući Ne.
Dodajem peškir.

SUSRET

Ginzberg sa viljuškom
harfa
noćas izgara
u potpunosti katarzi
slamajući se
na čelu mi stih.

BELOST III

praodstaj
nad vodom
lik svoj
video sam
izvor.

BELOST II

rad Dunavom
ogledalom
gorući dlan
lepezu sa lica
izgara

SUSRET III

Pucanj
iz kupatila
Više pucnjeva
Mnoštvo pucnjeva
Zar ne vidite
plastične pištolje?
O. Majko
kako ih varaš
igračkama.

PREDEO

Talasaju se noževi
žitnih boja
oreol
Knjiga u polju
divovskog plod.

PREDEO II

Prekinut korak
jutra dah.
Ukoričena rosa.
Gramofonska radost
u rasutosti
plod i trag.